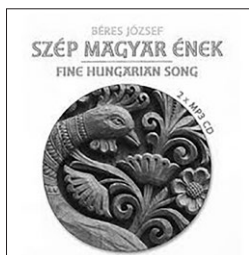

SZÉP MAGYAR ÉNEK II. KÖTETE

Béres József daloskönyvéről

Vajon mi készíthette a természettudományok jeles művelőjét, a kandidátusi cím viselőjét, a neves üzletembert, a Béres Vállalatsoport elnökét, továbbá feleségével, Béres Klárával a Béres Szőlőbirtok és Pincészet létrehozóját, hogy énekelni szerető közösségek számára dalgyűjteményeket szerkesszen s adjon közre? Aki a *Bor, mámor, Bénye* fesztivál alkalmával megfordult már a család erdőbényei pincészetében, és látta-hallotta az önfeledten daloló Béres-család tagjait, maga is sejtheti a választ, amely valahol, az anarcsi szülőházban keresendő. „*Otthon, amidőn valamelyikünk hosszú és magányos útra indult, öregeink azt kérdezték: jól felöltöztél-e? Borod van-e? Hát éneket viszel-e magaddal? Vagyis védelmet a sötétség s az úti veszedelmek ellen. Azt mondanám én is: ne hagyjátok cserben az Éneket!*”¹ Valahogy így képelem magam elé a szabolcsi otthont is, ahogy Sütő András láttatja azt a mezősegi emberek életén keresztül.

Már az első kötet – amely a könyvkötészet „*Szép magyar könyv 2009*” versenyén is elismerésben részesült – megjelenését is figyelemre méltó érdeklődés kísérte, a további három utánnyomás pedig azt sejteti, hogy Béres József daloskönyve számos család közös éneklésének forrása. Ami azért sem meglepő, mert a kötet eredeti szándéka is az volt, hogy a gyermek- és népdalokból, a népies, valamint szerzőségeit jelölő dalokból, görög- és római katolikus, valamint protestáns egyházi énekekből álló, a legkülönfélébb alkalmakkor jól használható gyűjteményt tegyen az éneklők asztalára. A legszelesebb forrásból merítő, s igazán gyakorlatias összeállítás mellett további erénye a kötetnek a szép kottagrafika, valamint az egyes dalokhoz fűzött magyarázó szöveg. Az énekek megtanulását, autentikus előadását dupla CD-ét tartalmazó *hangoskönyv*² segíti.

1 A faláb törvénye. Sütő András beszélgetése Szokolczay Lajossal a gyermekkor játékeiről (1975) Sütő András összes művei 1. A készülődés éjszakái – Pusztakamarástól Marosvásárhelyig. Helikon 2008

2 Akovita kiadó, 2012. Bubnó Tamás művészeti vezető irányításával közreműködnek: a Szent Efrém Férfikar, a Budapesti Énekes Iskola Koncertegyüttese, a Deák Diák Általános Iskola Kiskórusa és a Szent Kereszt Görögkatolikus Kórus, valamint mintegy negyven szólóénekes

Szép magyar ének – folytatás

Nem előzmények nélküli antológiát tarthatunk kezünkben, régebből többek számára ismerős lehet Kodály Zoltán *Iskolai Énekgyűjteménye* 1943–44-ből, továbbá Dobszay László 1984-es kiadványa, *A magyar dal könyve* mellett a *Szép magyar ének*et mégis a Falvy Zoltán által összeállított, „A keresztény magyar állam ezredik és a kereszténység kétezredik évfordulójára” kiadott millenniumi daloskönyvvel, az *Ezer esztendő* két kötetével rokonítom.

A magyar népdalkincs kimeríthetetlen gazdagságát ismerve, Béres József úgy érezte, hogy a publikált énekeskönyvből még „sok értékes és széles érdeklődésre számot tartó szép magyar ének hiányzik”, s a kiegészítéshez – amely gyakorlatilag a második kötet megjelenését vizionálta – két területről kapott ösztönzést.

Nagy hatással volt rá Kallós Zoltán, akivel az énekeskönyv első kiadása révén került személyes kapcsolatba. A népzenetudós életműve, s a rajta keresztül megismert adatközlőkkel, énekesekkel, népzenészekkel való találkozások, a Béres-család előtt Erdély, a Gyimesek, Moldva különösen szép és értékes zenei-költészeti világának kapuit ugyancsak szélesre tárták. A táncházak népszerűsége is arra biztatta a szerzőt, hogy az ilyen alkalmakkor elhangzó és széles körben ismertté vált énekekből, a számára is legkedvesebbekkel bővítse gyűjteményét.

A *Szép magyar ének* második kötetét Béres József ajánlásával – Feleségemnek, Klárikának és gyermekeimnek, Melindának, Marcellnek és Mersének – kezdődik. A győztes (sikeres) csapaton ne változtass! – elvét követve a dalgyűjtemény megjelenését a korábbi kötethez hasonlóan – az időközben elhunyt Dobszay László kivételével – ugyanazok a felkért szakemberek segítették.³

A kötet fejezetei, a dalok csoportosítása is változatlan, mint ahogy az alcímek is: *Gyermekdalok, népdalok, népies dalok és szent énekek*.

Dr. Béres József

³ Népzenei szakértő: Berezky János
Görögkatolikus zenei szakértő: Bubnó Tamás
Kottagrafika: Csonka Szabina Babett
Angol fordítás: Richard Robinson
A kéziratot gondozta: Veternik Ágnes
A könyvet szerkesztette: Béres Klára
A könyvet tervezte: Murányi Zsuzsa

A *Katicabogaréka* népi gyermekdallal kezdődő kottaanyag is ugyanúgy öt nagy fejezetre tagolódik. Kilenc alcsoportra oszlik a II. Népdalok fejezete. Ebben a jeles ünnepekhez, népszokásokhoz kapcsolódó dalokat, a *Fürjescském, fürjescském* párosító éneket, ivó- és mulatódalokat, lakodalmos énekeket, balladákat, keserveseket, rabénekeket, katonadalokat, valamint az „egyéb népdalok” viszonylag terjedelmesebb, gazdagabb kínálatát találjuk.

A *Népies dalok* címet viselő III. fejezeten belül XV-XVIII. századi történelmi dalok és virágénekek után az „egyéb népies dalok” három éneke következik. A negyedik, XIX-XX. századi zeneszerzői dalok és hazafias énekek című fejezetben a *Fordulj, kedves lovam, Lengyelország felé* kezdetű dal kapott helyet. A daloskönyvet záró, négy alcsoportot tartalmazó V. fejezet *Szent énekek* gyűjteménye a *Magasztalja, magasztalja* kezdetű, a csíksomlyói zárandoklatokon használatos moldvai szöveg- és dallamváltozatú gregorián énekkel kezdődik. A *Görögkatolikus énekek* hat dallama – a Sokirgalmú ének, a Vigadjanak a mennyiek kezdetű feltámadási tropár, a Boldogságok antifóna, a két, holtakról emlékező pannachida dallam, az Istenszülő magasztaló éneke, valamint a Nagy doxológia – ma is fontos részei a liturgiának. A *Katolikus énekek* fejezetben *Mi gyarló emberek, kik a földön élünk* nagybőjti, továbbá a *két szentről* – István király, Márton püspök – szóló népének után a három alcsoportból álló részt napszaki énekként *Mivel már besetétedett* kezdetű zárja. A kötet befejező ötödik, Protestáns énekek fejezetében 7–7 református és evangélikus, valamint három unitárius ének található.

A szerző a kötet jövődó használóit – ahogy azt az első Szép magyar ének gyűjteményében is tette – kétnyelvű gyűjtési adatokkal, forrás- és felhasznált irodalomjegyzék közlésével, valamint betűrendes mutatóval segíti a tájékozódásban. Béres József könyvének végén köszönetet mondott *Bereczky Jánosnak* a szilágysági énekek válogatásában nyújtott önzetlen segítségéért, *Kallós Zoltánnak*, hogy Erdély népzenei kultúrájában való jártasságát a szerző tovább mélyíthette, valamint *Erdélyi Zsuzsannának* a kezdetektől tartó szerető, baráti támogatásért.

Mindnyájuknak köszöni, hogy a Szép magyar ének megjelenését fontosnak tartották és azokat magukénak érezve, mellé álltak.

Könyvbemutató Erdőbényén

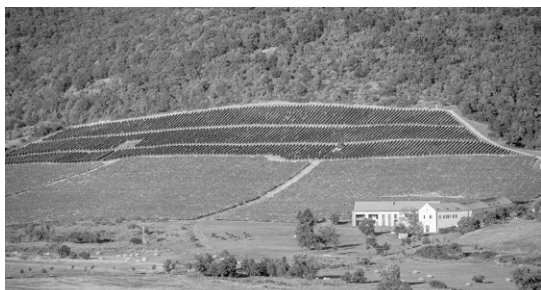
Elgondolásom szerint a könyv recenziója akkor teljes, úgy kerek, ha az új kötet első zempléni bemutatójának különleges eseményét is az olvasó elé tárom. Erdőbényén, a négy napos *Bor, mámor, Bénye* változatos programsorozatába a kulináris élmények közé jól illeszkedtek a népzenei programok, közöttük is az énekeskönyv bemutatója, amelyre a szerző a sátoraljaújrhelyi Lavotta János Művészeti Iskola igazgatóját kérte föl.

E sorok írója két ügyes tanítvánnal – Miklós Luca és Bíbor⁴ – az augusztusi nyár napjaiban „birtokba vette” a kötetet, amiből összeállt a bemutató hangzó anyaga, a mezőségi⁵, széki⁶, somgyi⁷ dalcsozor, valamint a közös éneklésre szánt népdalok jegyzéke. A Lócse-dűlő határában magasodó Béres Szőlőbirtok

és Pincészet 3000 m² területű épületegyüttese⁸ az arra járó tekintetét már messziről oda vonzza.

A pincészethez ellátogatók jutalma a völgyben szemük elé táruló, zegzugos Bénye látványa, s kóstoló pohárral a kézben a népzenei programok

Béres Szőlőbirtok és Pincészet – Regéczy-Béres Melinda ügyvezető igazgató

4 A Miklós-család sokak számára nem lehet ismeretlen, rendhagyó életmódjukat, környezetbarát gazdálkodásukat annak idején a *Kolompok nyelvén*, valamint a *Gasztraongyal* filmkockáin keresztül csodálhatták meg a nézők. Az öt gyermeket (Luca, Bíbor, Boglárka, Virág, Ketel) nevelő, eredeti foglalkozásukat tekintve gyógypedagógus (Eszter) – borász (Rudolf) házaspár őshonos szarvasmarhafajta megmentésére szövetkezett. A kistestű, igénytelen, külterjes tartásra is alkalmas *kárpáti borzderes* hasznos háziállat, fogyasztják húsát, tejéből pedig mikóházai tanyájukon – már nem csak saját fogyasztásra – finomabbnál finomabb sajtokat készítenek.

5 Fordulj kedves lovam, napszentület felé

Szégyen volna, hogyha én azt nem tudnám

Piros kancsó, piros bor

Közös ének: Édesanyám rózsafája, engem nyílt utoljára

6 Tele van a temető árka vízzel

Hajtsd ki rózsám, az ökröket

Közös ének: Három fehér kendőt veszek

7 Álom esett a szememre

Piciny tinó, nagy a járom

Közös ének: Hármat tojott a fekete kánya

Ezt a pohárt kiiszom, éljen a barátság!

8 A Magyarországon élő, ausztrál származású építész, Anthony Gall és munkatársai a tervezésért

Pro Architectura-díjban részesültek, valamint az épület a 2007. évi Építészeti Nívódíjat is elnyerte.

lelket felemelő-gazdagító, fergeteges programja. Esetünkben a könyvbe-mutató után a Góbé Zenekar idézte elő ezt a közös éneklésre is ingerlő mámort. „A zene rendeltetése: belső világunk jobb megismerése, felvirágozása és kiteljesedése”- fújtuk egy nagy ötlet nyomán a dalszöveggé vált ismert kodályi gondolatot az együttes virtuóz módon játszó tagjaival.

Több évre visszamenőleg megállapítható, hogy a Béres Szőlőbirtok fesztivál programjainak félreérthetetlen üzenete van, s ennek közvetítéséhez Sütő András szavait hívom segítségül: „Az anyanyelv és a zenei anyanyelv páros szárnya révén lehetünk önmagunk, bármelyiktől fosztana meg a sors, bénák maradunk.”

Kodály számára „a dal a magyar lélek tizenkettedik kapuja”, s aki belép rajta, egyenesen a „magyar lélek tündérpalotájának kincsei között találja magát. (...) Akárki vehet belőle, mert nem fogy: annál nagyobb, mennél többké. Erőt, gyógyulást ad mindenkinek.”

Ez a tizenkettedik kapu „a magyar lélek székely kapuja” is egyben. „Lépj be ezen a kapun” – biztat Kodály, s „találsz itt olyan varázskövet, amely átgyúrja húso-d, átkeveri véred, meggyógyítja idetartozásodon való kínzó kételyedet, ideköt, hogy már nem tudsz máshová menni... Nehogy azt hidd, hazafiságból kell szeretni ősi dalodat, amelytől annyira elidegenedtél. Szeretni kell önzésből, legszemélyesebb, egyéni boldogságért, élet-ösztönből...(!)⁹ Ha szabad a magyar dalkincset egy óriási borospincéhez hasonlítani, akkor ebben a székely dal a 100 esztendőös tokaji. Aki ezt egyszer megkóstolja, annak nem ízlik többé sem a műbor, sem a rossz vinkó. A különbség, hogy ez nem árt meg és nem fogy el, akármennyit isszuk...”¹⁰

Úgy a dal, mint a tokaji Béres-bor is,
válják mindnyájunk egészségére!

Dombóvári János

9 KODÁLY ZOLTÁN: *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers*. Szépirodalmi Könyvkiadó Bp. 1993. 34. o.

10 KODÁLY ZOLTÁN: *Közélet, vallomások, zeneélet*. Szépirodalmi Könyvkiadó Bp. 1989. 146. o.